

Opgave 2 Van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving

Bij deze opgave horen teksten 4 tot en met 6, tabel 1 tot en met 3 en figuur 2.

Inleiding

In de Troonrede 2013 van het kabinet-Rutte II stond de volgende passage over de participatiesamenleving: “Het is onmiskenbaar dat mensen in onze huidige netwerk- en informatiesamenleving mondiger en zelfstandiger zijn dan vroeger. Gecombineerd met de noodzaak om het tekort van de overheid terug te dringen, leidt dit ertoe dat de klassieke verzorgingsstaat langzaam maar zeker verandert in een participatiesamenleving. Van iedereen die dat kan, wordt gevraagd verantwoordelijkheid te nemen voor zijn of haar eigen leven en omgeving.” Deze passage zorgde voor enige politieke beroering.

De term participatiesamenleving is volgens de fractieleider van de SP Emile Roemer een eufemisme voor ‘zoek het zelf maar lekker uit’ (zie tekst 4).

Vooraf onder de kabinetten-Drees (1948-1958) is een belangrijke aanzet gegeven tot de uitbouw van de sociale zekerheid (Werkloosheidswet, Algemene Ouderdomswet). In de periode 1958-1966 werd verder gewerkt aan uitbouw van de verzorgingsstaat. Er kwamen nieuwe regelingen voor kinderbijslag en arbeidsongeschiktheid, er werd een sociaal minimum ingevoerd, de Algemene Bijstandswet verving de Armenwet.

Vanaf de jaren tachtig van de vorige eeuw kwamen de betaalbaarheid en houdbaarheid van de verzorgingsstaat steeds meer ter discussie te staan. De laatste jaren ging het maatschappelijke en politieke debat over de verzorgingsstaat steeds meer over de participatiesamenleving.

Deze opgave gaat over bovenstaande ontwikkelingen.

Gebruik tekst 4.

- 1p **9** Beargumenteer of het standpunt van Rutte over de participatiesamenleving in tekst 4 een ideologische uitspraak genoemd kan worden. Gebruik in je antwoord het kernconcept ideologie.

Gebruik de regels 37 tot en met 50 van tekst 4.

Verschillende wetenschappelijke benaderingen geven verschillende verklaringen voor maatschappelijke veranderingen.

- 2p **10** – Geef vanuit de marxistische benadering een verklaring voor de verandering van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving.
– Geef vanuit de marxistische benadering een verklaring voor het feit dat er al sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw gestreefd wordt om de overheidsuitgaven te beperken.

- Gebruik tekst 5.*
- 2p 11 Geef vanuit het structureel functionalisme een verklaring voor de verandering van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving. Gebruik in je antwoord een gegeven uit tekst 5.

- Gebruik tekst 5.*
- Het ontstaan van de verzorgingsstaat heeft een aantal maatschappelijke gevolgen gehad.
- 2p 12 Leg uit dat de opkomst van de verzorgingsstaat heeft geleid tot het verzwakken van traditionele sociale instituties. Gebruik in je antwoord een gegeven uit tekst 5.

- 1p 13 Leg uit dat de opkomst van de verzorgingsstaat heeft gezorgd voor nieuwe vormen van institutionalisering.

- Gebruik tekst 5 en tekst 6.*
- Het ontstaan van de klassieke verzorgingsstaat heeft geleid tot één van de paradoxen van modernisering.
- 3p 14 Leg uit welke paradox van modernisering te herkennen is in tekst 5 en tekst 6. Gebruik in je uitleg een gegeven uit tekst 5 en een gegeven uit tekst 6.

- Het ontstaan van de verzorgingsstaat is te verklaren vanuit verschillende deelprocessen van de modernisering van de westerse samenleving. Rationalisering op economisch gebied is zo'n deelproces.
- 3p 15 Geef een verklaring voor het ontstaan van de verzorgingsstaat. Gebruik in je verklaring:
- het kernconcept modernisering;
 - rationalisering op economisch gebied en
 - het begrip welvaart.

- Naast economische ontwikkelingen hebben ook veranderingen in de sociale en politieke verhoudingen geleid tot het ontstaan van de verzorgingsstaat.
- 4p 16 Leg uit welke veranderingen in
- de sociale verhoudingen en
 - politieke verhoudingen in Nederland (sinds de industriële revolutie)
- hebben geleid tot het ontstaan van de verzorgingsstaat. Gebruik in je uitleg de kernconcepten macht, representatie en sociale (on)gelijkheid.

- Politieke ideologieën hebben verschillende visies op de participatie-samenleving.
- 2p 17 Geef de visie van de confessionele ideologie op de participatie-samenleving.
Gebruik in je antwoord een uitgangspunt van de confessionele ideologie.
- 2p 18 Geef de visie van de socialistische ideologie op de participatie-samenleving.
Gebruik in je antwoord een uitgangspunt van de socialistische ideologie.

Gebruik tabel 1.

- Tabel 1 laat zien wat achtergrondkenmerken zoals geslacht, leeftijd, opleiding en kerkgang zeggen over de kans dat iemand maatschappelijk participeert zoals informele hulp verlenen, vrijwilligerswerk doen en meedoen aan een collectieve actie.
- 3p 19 – Formuleer een hypothese die getoetst wordt met de onderzoeksgegevens in rij 9 van tabel 1.
– Wat is de onafhankelijke variabele en wat is de afhankelijke variabele in deze hypothese?
– Leg uit of deze hypothese weerlegd wordt of bevestigd.
- 2p 20 Geef een verklaring voor het verschil in participatie tussen mensen die vaak naar de kerk gaan en mensen die soms naar de kerk gaan, zoals weergegeven in rij 9 van tabel 1.
Gebruik in je antwoord het kernconcept sociale institutie.

Gebruik tabel 1.

- Rij 5 van tabel 1 laat het verband zien tussen opleiding en de mate van participatie.
- 2p 21 Beargumenteer of in rij 5 sprake is van een causaal verband.

Gebruik tabel 1.

- Maatschappelijke vraagstukken kunnen met behulp van de hoofd- en kernconcepten van maatschappijwetenschappen beschreven worden.
- 2p 22 Leg uit welke gegevens uit tabel 1 je in verband kunt brengen
– met het hoofdconcept verhouding en
– met een passend kernconcept bij dit hoofdconcept.

Gebruik tabel 2.

- Tabel 2 geeft opvattingen weer van de gehele bevolking en van diverse categorieën mensen over vijf stellingen over solidariteit. De stellingen over solidariteit hebben betrekking op verschillende maatschappelijke vraagstukken.
- 2p 23 Leg uit welke stelling uit tabel 2 je in verband kunt brengen met een kernconcept van het hoofdconcept binding.

Gebruik tabel 2.

- 2p **24** Leg uit welke stelling uit tabel 2 je in verband kunt brengen met een kernconcept van het hoofdconcept verandering.

Gebruik tabel 3 en figuur 2.

- 2p **25** – Welk verschil in opvatting is er tussen laag en hoog opgeleiden in tabel 3 over stelling 3 “De overheid is onmisbaar voor de solidariteit tussen sterken en zwakken.”?
– Geef een verklaring voor dit verschil waarbij je gebruikmaakt van gegevens uit figuur 2.

Opgave 2 Van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving

tekst 4

Rutte: participatiesamenleving is geen bezuiniging

De participatiesamenleving heeft een negatief imago, maar dat is niet terecht. Het gaat niet om een verkapte bezuinigingsagenda van het kabinet. “De ontwikkeling naar een participatiesamenleving is geen doel van beleid, maar een ontwikkeling die gaande is. En de Staat moet er op een verstandige manier mee omgaan.”

Premier Mark Rutte zei dat maandag tijdens de jaarlijkse Willem Drees-lezing in Den Haag.

Omdat we het willen

Volgens Rutte bestaat “de samenleving van vroeger, waarin anderen wisten wat goed was voor jou” niet meer. Mensen nemen zaken in hun omgeving steeds meer in eigen hand. “Niet omdat het moet, maar omdat het kan en omdat ze het willen.”

Schild voor zwakken

Rutte vindt dat een positieve ontwikkeling. Maar die vraagt wel een andere rol van de Staat. “De Staat is en blijft een schild voor de zwakken. Ook over 10 of 20 jaar

hebben we in Nederland een fatsoenlijke WW-regeling en een solide AOW.” (...)

Zoek het zelf maar uit

Het begrip ‘participatiesamenleving’ werd door koning Willem-Alexander gebruikt in de troonrede. Het leidde tot veel kritiek. Zo is de term volgens SP-leider Emile Roemer een eufemisme voor ‘zoek het zelf maar lekker uit’.

Niet nieuw

De premier bestrijdt de woorden van Roemer niet alleen, hij wijst er ook op dat het woord ‘participatiesamenleving’ al 20 jaar oud is. Het werd volgens hem in de jaren 90, gebruikt door PvdA-premier Wim Kok. Ook diens opvolger Jan Peter Balkenende (CDA) gebruikte het vaak. Het debat over de grenzen van de verzorgingsstaat is volgens Rutte evenmin nieuw. “Al sinds de oliecrisis (begin jaren zeventig van de vorige eeuw) zijn we in Nederland bezig om de uitgaven te temmen.” (...)

bron: www.binnenlandsbestuur.nl, 14 okt 2013

tekst 5

Naar een participatiesamenleving: een nieuwe visie op sociaal beleid

- (...) De rol van de overheid en van burgers verandert. Er wordt meer gevraagd van partijen uit de samenleving om bij te dragen aan het realiseren van maatschappelijke opgaven.
- Dit is vaak ingegeven door bezuinigingen: 'de overheid trekt zich terug' en 'de burger moet meer eigen verantwoordelijkheid nemen'. De opgave is met minder middelen hetzelfde of meer te realiseren. Zo valt althans te lezen in menig bestuurlijke visie.
- Het wensbeeld is dat burgers en maatschappelijke partijen zelf initiatieven nemen en dat zij veel meer dan nu zelfstandig tot oplossingen komen. (...)
- Concreet gaat het om vrijwilligerswerk, informele zorg (mantelzorg), zelforganisaties, bewonersorganisaties, cliëntenorganisaties, informele netwerken en verenigingen.
- De aandacht van gemeenten op dit moment is vooral gericht op het vergroten van de zelfredzaamheid en het aanspreken van het eigen sociale netwerk.
- (...)
- Met de opbouw van de verzorgingsstaat na de Tweede Wereldoorlog is een belangrijke sprong gemaakt. Daarmee komt een einde aan de charitatieve samenleving waarin burgers zijn aangewezen op hun eigen sociale netwerk, de armenzorg of liefdadigheid van particulieren en kerken. Dit had een willekeurig karakter. Burgers moesten zelf hun weg zoeken en waren afhankelijk van de goedgeefsheid van anderen. Zorg was geen recht, maar een gunst. Dit veranderde fundamenteel met de invoering van wettelijke garanties op voorzieningen zoals de Algemene bijstandswet in 1963. (...)

naar: Partners en Pröpper-publicaties, december 2012

tekst 6

Sociale veerkracht als vangnet

Als we proberen de solidariteit tussen mensen volledig via de overheid te organiseren, lopen we vast in een inefficiënte, onpopulaire en dure
5 bureaucratie. Pieter Hilhorst pleit daarom voor het versterken van de sociale veerkracht van mensen zelf. Maar: “De logica moet niet zijn dat
10 alles wat de overheid niet meer kan waarmaken mensen nu maar zelf moeten oplossen.”

Meneer Dilshad zit al zeven jaar in de bijstand. Zijn Nederlands is goed, maar hij heeft een stevig accent. Hij
15 is inmiddels begin vijftig. Zijn kansen op de arbeidsmarkt zijn niet bijster groot. In de documentaire *Sta me bij*

van Suzanne Raes en Monique Leesterhuis over de sociale dienst in
20 Zutphen is te zien dat meneer Dilshad de eerste jaren dat hij bijstand ontving vooral met rust gelaten is. Een nieuwe consulente legt zich er niet bij neer. Meneer
25 Dilshad moet naar de werkvoorziening. “Een plek voor mongolen”, noemt meneer Dilshad dat. Hij doet er niks anders dan doosjes vouwen.
30 Meneer Dilshad heeft zo de twee uitersten van de sociale dienst leren kennen: de lakse uitkeringsfabriek en het strenge trajectencircus. Van beide is hij niet veel beter geworden. (...)

naar: www.wbs.nl/opinie, 2 juli 2011

tabel 1

Achtergronden van participatie, bevolking van 18 jaar en ouder, 2012-2013; geschatte effecten¹⁾

		informele hulp	vrijwilligerswerk	collectieve actie²⁾
1	vrouw in plaats van man	0,39***	-0,22*	-0,26**
2	18-34 jaar in plaats van 35-64 jaar	-0,88***	-0,40***	-0,40***
3	65 jaar in plaats van 35-64 jaar	-0,3	-0,42**	-0,74***
4	laagopgeleid in plaats van middelbaar opgeleid	-0,29*	-0,63***	-0,51***
5	hoogopgeleid in plaats van middelbaar opgeleid	-0,06	0,38***	0,52***
6	laag in plaats van gemiddeld huishoudensinkomen	-0,25	0,09	0,21
7	hoog in plaats van gemiddeld huishoudensinkomen	0,16	0,05	0,15
8	gaat niet naar de kerk in plaats van soms	-0,10	-0,24*	-0,40***
9	gaat vaak naar de kerk in plaats van soms	0,41**	0,92***	0,29

noot 1 significantie: *** p < 0,001, ** p < 0,01, * p < 0,05

noot 2 Collectieve actie: heeft zich de afgelopen twee jaar samen met anderen wel eens ingespannen voor de buurt, een bepaalde groep in de gemeente of een kwestie van gemeentelijk of (inter)nationaal belang.

naar: SCP, december 2013

Toelichting op tabel 1

De geschatte effecten betreffen steeds een vergelijking tussen twee waarden van één variabele.

Voorbeeld bij de variabele geslacht in rij 1: de positieve score (0,39***) van 'vrouw in plaats van man' bij informele hulp en de negatieve score (-0,22*) bij vrijwilligerswerk geeft aan dat vrouwen meer informele hulp geven dan mannen maar minder vrijwilligerswerk doen dan mannen.

Significantie: de p-waarde geeft de kans aan dat het geschatte effect niet op toeval berust. De p-waarde laat zien hoe significant de effecten zijn: hoe kleiner deze waarden, hoe kleiner de kans dat de waarneming op toeval berust.

tabel 2

Opvattingen over solidariteit, bevolking van 18 jaar en ouder, 2013 (in procenten); n = 1.077

		zeer oneens	oneens	neutraal	eens	zeer eens	ik weet het niet
1	“Het wordt in Nederland steeds meer ieder voor zich.”	0	6	11	49	33	1
2	“Nederlanders zijn nu minstens zo solidair met elkaar als 20 à 30 jaar geleden.”	10	53	18	9	2	9
3	“De overheid is onmisbaar voor de solidariteit tussen sterken en zwakken.”	1	10	21	44	20	3
4	“De overheid moet minder solidariteit in de samenleving organiseren en dat meer aan de mensen zelf overlaten.”	7	40	33	12	3	5
5	“In het geval van financiële problemen zou ik liever geholpen worden door mensen uit de buurt dan door de gemeente.”	5	33	37	16	4	5

bron: SCP, mei 2013

tabel 3

Nettosteun voor stellingen over solidariteit, bevolking van 18 jaar en ouder (in procentpunten)

	stelling 1 meer ieder voor zich	stelling 2 minstens zo solidair	stelling 3 overheid onmisbaar	stelling 4 minder overheid	stelling 5 liever steun uit de buurt
allen	+76	-53	+52	-31	-18
geslacht					
man (50%)	+77	-52	+51	-28	-15
vrouw (50%)	+75	-54	+53	-34	-20
leeftijd					
18-34 (30%)	+70	-46	+48	-31	-13
35-54 (41%)	+77	-56	+52	-35	-18
55+ (30%)	+81	-55	+56	-25	-22
opleiding					
laagopgeleid (20%)	+85	-60	+35	-18	-8
middelbaar opgeleid (43%)	+80	-54	+49	-33	-12
hoogopgeleid (36%)	+67	-47	+65	-35	-30

naar: SCP, mei 2013

Toelichting op tabel 3

Tabel 3 verwijst naar de stellingen in tabel 2.

Het gaat om nettosteun van diverse categorieën voor de vijf stellingen die ook staan in tabel 2.

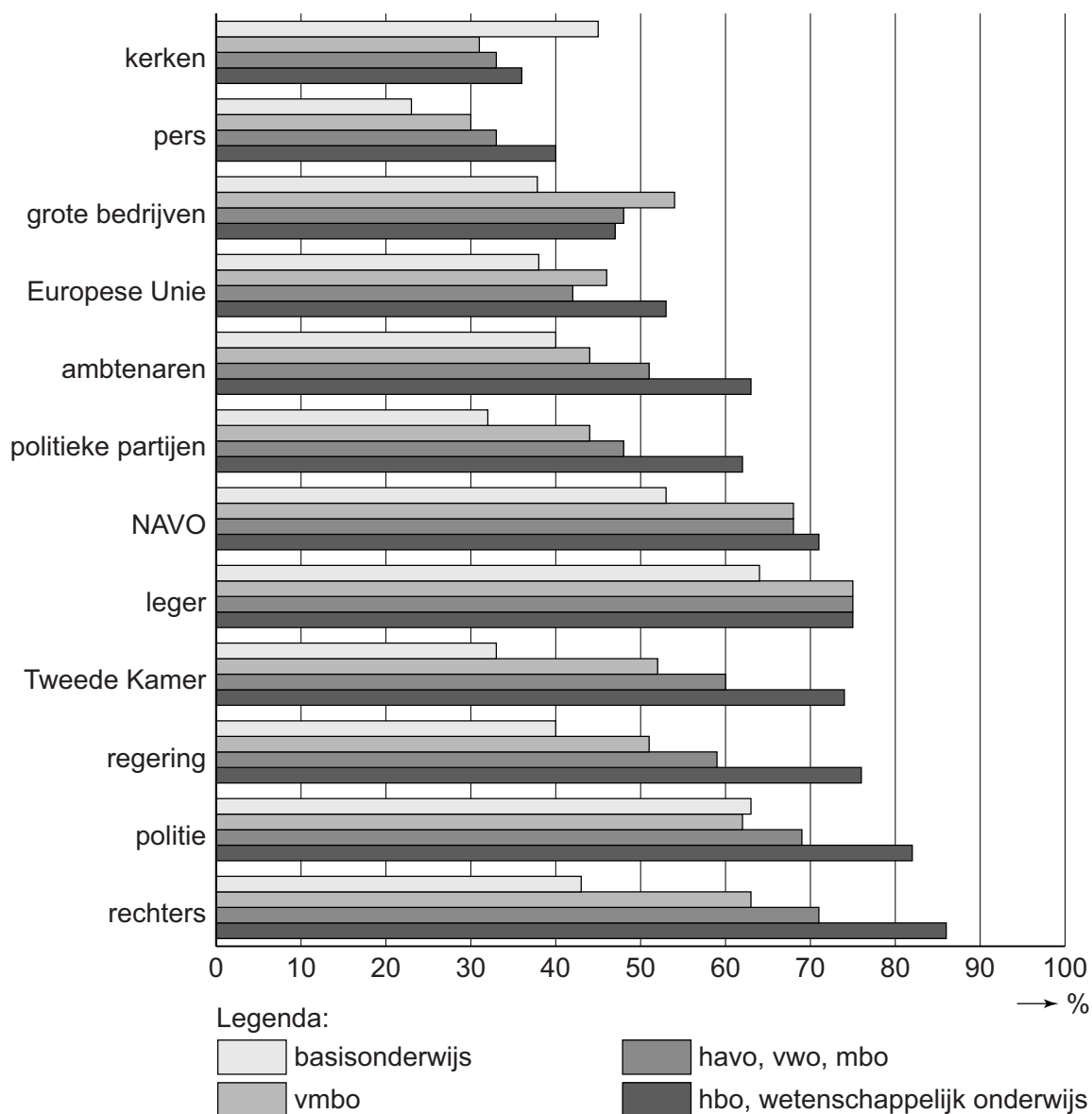
Vermeld zijn de verschillen tussen percentages voorstanders en tegenstanders van de stellingen. Dus +76 bij de categorie 'allen' bij de eerste stelling is de resultante van 82% die het eens (49%) en zeer eens (33%) is min 6% die het (zeer) oneens is met de stelling. Zie tabel 2.

De score van 'ik weet het niet' uit tabel 2 is in de berekening weggelaten.

Een positief getal betekent dat de instemming met de stelling groter is dan de afwijzing en een negatief getal betekent dat de afwijzing van de stelling groter is dan de instemming.

figuur 2

Institutioneel vertrouwen naar voltooide opleiding, 2010

naar: CBS, 2010